

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914-1915 թվական) բաժնորգազինն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ. ԿԱՆԻՍԻՒՆ՝ Ամասիան բաժնորգազինն է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Նամակ կամ գրամ զրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ. ՏԱՐԻ

Թիւրքիայի

1915 ՄԱՅԻՍ 12 ԴՆ.
(2.3. 1915 Ապրիլ 29)

ԳԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը կը կարկ համարի, համառոտելով և կամ մաս-
մասով կը հարգէ իր ընթերցողները. իրենց հարցերը և խօսքերը
չէ վերադարձունէ չհրատարակուած ձեռագիրները.
Ծանուցումներ կրնան ընդունուիլ հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով.
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 ամիսով կարժէ. 1 գլխագիրը 2 ամիսով.
Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la
Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կովկասի Հայ կամաւորներին համար.
— Ծրանսան եւ Արեւիկի հարցը. —
Օրր Աւիլիքը Լամոյ եւ Հայաստան.
— Զուսեթիւրք պատերազմը եւ Հայերը.
— 3.000 Հայերի Կ.պօլսէն արտոյրը.
— Ապստամբութիւնը Հայաստանի մէջ.
— Թիւրքական գաղանձութիւններ. — Պօլսոյ
Նուպար փոշա՛ Ժարիկ Լիւսի. — Պոլ
Կ.պօլսի մէջ. — Վոսիլօրի Խմբակաւոր-
ւոր. — Տարտակի մէջ. — Եւրոպայա-
ճիա՛ի Գլխովի. — Նամակատուի. —
Ծանուցումներ:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻՆ
ՀԱՐԱՐ

Ինչպէս արդէն ծանուցուած և
յայտագիրն ալ գրուած է Արմէնիայի
Կրք երեսը, առաջիկայ կիրակի օր
(մայիս 16) նմանը ցարդ չտեսնուած
հանգէս և թատերական ներկայա-
ցում պիտի տրուի հայերէն լեզուով
«Մասիկի» սրահին մէջ, ի նպատակ
կովկասի Հայ կամաւորներին:

Տարակոյս չունինք որ Մարտիլա-
բնակ ամէն Հայ պիտի փութայ տոմ-
սակ ձեռք բերել, իր ընտանիքով
մէկտեղ ներկայ գտնուելու համար
այս հայերէն ներկայացման երբ
Ֆրանսացիներու Ֆրանսուհիներ ան-
գամ հետաքրքրութեամբ փափաք
յայտնած են տեսնելու:

Շատ մը պատճառներ կան որ մեզ
յոյս կը ներշնչեն թէ ամէն դասա-
կարգի Հայեր անխտիր և սիրայո-
ժար պիտի գան պատուել այս հան-
դէսը իրենց ներկայութեամբ. Նախ
որ ի նպատակ Հայ կամաւորներին է
որոնք անձնազոհութեամբ գնացած
են կռուիլ Հայաստանի ազատութեան
համար. Ամէն Հայի հայրենիքն է
Հայաստանը. երբ անոնք պատերազմի
գալանի վրայ իրենց արիւն կուտան
այդ հայրենիքին, ինչպիսի Հայ պետք
է լինի որ աթոռի մը վրայ հանգիստ
նստած և միանգամայն գեղարուես-
տական հաճոյք մը վայելելով 2-3
ֆրանկ տալը զլանայ/վետոյ, պատուի
զգացումն ալ կը պահանջէ որ ցոյց
տանք օտարներին թէ Հայեր դիտեն
անխտրաբար համասիրտ և համե-
բաշխ տեղ մը համախմբուել երբ

խնդիրը կը գառնայ իրենց ազգային
Հայրենիքի շուրջ:

Մինչև հիմա մեր հարստահար-
ւած վիճակ և մեր խեղճութիւններ
միայն կը հրատարակուէին եւրոպա-
կան լրագիրներին մէջ. եթէ պար-
ժենալու առիթ մ'ունինք այս օրեր,
այդ «Կովկասի Հայ կամաւորներն»
են որոնք գովեստներով յիշատակ-
ւեցան ընդհանուր թերթերի մէջ և
Հայ անունը բարձրացուցին ամենու-
րեք: Ամենայն Հայոց վիճ. Կաթողի-
կոսը Թիւրքահայաստանի Հայերին վրայ
Յարին դուրս եւ օգնութիւնը հրա-
ւերելու համար կովկասի փոխարքա-
յին միջոցով ուղղած խնդիրքին մէջ
Հայ կամաւորներին մատուցած ծա-
ռայութիւնը կը յիշէ. ինչպէս կը
տեսնուի այսօրի Արմէնիայի մէջ:

Ռ. Բեմի մարտիլաբնակ ամէն Հայ
իրար տեսնելու իրենց սիրտեր ազ-
գային զգացումով միասին բարախե-
լու և հայերէն լեզուով թատերա-
կան ներկայացում մը տեսնելու հա-
ճոյքը վայելելու համար, թո՛ղ ժա-
մադիր լինի առաջիկայ կիրակի օր
ժամը 3ին «Մասիկի» սրահին մէջ.
Մ. Գ.

ՖՐԱՆՍԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՀԱՐՑԸ

Մարտիլի Աւիարհագրական ընկերու-
թեան քարտուղար Տ. Ժազ Լեօնար իր
աշխատակցած Le Sémaphore de Mar-
seille օրաթերթին մէջ այն վերնագրի
տակ գրած է հետեւեալ առաջնորդող յոգ-
ւածը:

Երբեակ Համաձայնութեան նա-
ւային և զինուորական ոյժերի կողմէն
Թիւրքական Նեղուցներին վրայ
վերջնական յարձակումը և Կ.պօլսի
առումը քիչ մը ուշացան. բայց այդ
աւելի կատարեալ պատրաստութեան
մը ժամանակ տալու և յաղթանա-
կին ստուգութիւնը երաշխաւորելու
համար էր: Ասկէ զատ, ակներեւ է
թէ օսմանեան մայրաքաղաքի գրա-
ւումը իրեն անմիջական հետեանք
պիտի ունենայ Թիւրք կառավարու-
թեան ենթարկուիլը գաշնակիցնե-
րին և գերման ինքնատարութեան
վերջուիլը որ նոյն իսկ Թիւրքիայի
գոյութիւնը վտանգի տակ կը ձգէ:

Անտարակոյս Թիւրքերը Եւրո-
պայէն պիտի արտաքսուին վերջա-
պէս, եթէ պաշտանեան տէրութիւն-
ները որոնք տակաւին Եւրոպայի Հա-
մաձայնութեան հետ մէկտեղ չեն
մասնակցած կռուին, ընդհուպ վճռեն
օգտուիլ այս բացառիկ առիթն: Սա-
կայն հաւանօրէն օսմանեան կայսրու-
թեան աներեկութեան լուսայու տե-
ղի չըկայ:

(Այստեղ հաւուած մը շնորհա՛ւ է գրա-
րկութեան կողմից):

Գալով փոքր Ասիային, ուր Թիւրք
պետութիւնը օրինաւորապէս նեա-
ւած պիտի լինի, կանխատեսելի է
որ ցաշնակիցներին միջև իր բաժա-
նումով չպիտի վերջանան թշնամու-
թիւնները ինչպէս ոմանք կը կար-
ժեն: Եւրոպայի Համաձայնութեան պե-
տութիւնները և մասնաւորապէս
Ֆրանսան վարչական շրջանակներին
ինչպէս և Թիւրքիայի ժողովրդին
մէջ բազմաթիւ բարեկամներ ունին.
Թէև գերմանական ազդեցութեան
ծախուած կոմիտէն առ այժմ բոլո-
րովին իր ձեռք անցուցած է իշխա-
նութիւնը, Կարելի է ենթադրել որ
տէրութիւնները հաշի կ'առնեն ար-
կածախնդիրների խմբի մը կողմէն
օսմանեան ազգին վրայ գործադրուած
բռնութիւնը զայն պատերազմի մէջ
մղելու համար. նոյնպէս և նկատի կ'առ-
նեն այն իրական համակրութիւննե-
րը որ իրենք կը վայելեն ոչ միայն
Թիւրքերին մէջ, այլ առաւելապէս
օսմանեան տիրապետութեան տակ
համախմբուած զանազան ժողովրդ-
ների մէջ, որոնց համար իրական բա-
րենորոգումներ պիտի պահանջուին:

Բայց եթէ Թիւրքիան ճշմարտա-
պէս կտոր կտոր չպիտի բաժնուի,
ի բաց առեալ այն ժանր տնդամա-
հատութիւնը որին պիտի ենթարկ-
ւի կորսնցունելով Սթամպուլը և հա-
ւանօրէն իր վերջին մասը եւրոպա-
կան հողէն, կարելի է ենթադրել որ
Անատոլիէն զատ սարահարթների
այն երկրամասէն ուր Թիւրք տարրը
խշտոյ է, միւս տեղեր ազդեցութեան
շրջաններ պիտի գծուին որոնք թոյլ
պիտի տան յաղթական պետութիւն-
ներին գրաւական ստանալու օսմա-
նեան կայսրութեան շրջապատի միւս

գօտիներին վրայ և պաշտպանելու
ոչ-Թիւրք ժողովուրդները որոնք այդ
տեղեր կը բնակին մեծ մասով:

Այսպէս Ֆրանսա անշուշտ պիտի
կոչուի իր ազդեցութիւնը տարածե-
լու Սիրիայի մէջ, Արևելքի այդ ընդ-
արձակ և բարեբեր երկրի մէջ որ
կը գտնուի արևելեան Միջերկրա-
կանի եզերքը ուր իր գործունէու-
թիւնը չէ գաղթած ընդարձակելէ գա-
րերի ընթացքին մէջ: Այդտեղ է որ
Ֆրանսայի անցեալը ապագային
համար աւելի իրաւունքներ իրեն
կուտայ Թիւրքիայի մէջ և այդ պատ-
ճառով է որ բոլոր եւրոպացիները,
Խաչակրութիւնների մասնակէն ի
վեր, Ֆրէնկ կոչուած են: Այնտեղ
մեր անտեսական ձեռնարկութիւն-
ները շատ են և շատ մեծ. մեր լե-
զուն այնտեղ ամենուրեք գործածա-
կան գարձած է բազմաթիւ գաղութնե-
րի միջոցով. մեր միախնայական
հատուտութիւնները այնտեղ կը շը-
ռային իրենց բարեքները: Ասկէ
զատ, Ֆրանսական քաղաքականու-
թիւնը արդէն ձեռք բերած է տե-
սակ մը ինքնավարութիւն Լիբանա-
նի համար և կը յիշեն մեր 1861.61 ի
արշաւանքը որ զօրավար Պօֆոր
տ'Օթպուլի առաջնորդութեամբ կա-
տարուեցաւ, վերջ տալու համար
Թիւրքերին կողմէ քրիստոնեայնե-
րին եղած անհանգուրժելի վարդե-
րին: Մարտիլ գարերէ ի վեր սերտ
յարաբերութիւններ ունեցած է Սի-
րիայի հետ և մեր նուահանգիստը
մեծ շահ պիտի ունենայ Ֆրանսական
ազդեցութեան զարգանալէն: Արևել-
քի այդ մասին մէջ ուր խանդավառու-
թեամբ պիտի ընդունուի ան:

Միջազեռքը, իր ընդարձակ գաշ-
տալայրներով ուր Անգլիացիները
սկսած են աշխարհակալութիւնը
Պարսից ծոցէն հնդիկ զօրքերի
գործակցութեամբ, պիտի կապուի
միւս կողմէ բրիտանական ազդեցու-
թեան հետ, ինչպէս Արաբիայի մէջ
քանի երկրամասերը որ շատ չեն
ճանչնար Թիւրքի տիրապետութիւ-
նը: Ասկէ զատ, Մեքսիկո չերիֆի
անկախութեան յայտարարութիւնը
շատ արգարացի պիտի գառնայ:
Հայաստանը, իր հաստատման լեռ-

Եւ զհանուր կարծիքն է որ Պօլ

«Պատիւ ունիմ տեղեկացնելու Ձերդ Սրբութեանը, թէ մարտի 8-ի միջնադարեան խորհրդի որոշման բարձրագոյն հաստատութեամբ՝ դա. դարվեց 1915 թ. յունվար 11-ի օրէնքի ուժը, որով արգելւում էր թշնամի պետութիւնների հպատակներին պարագիւր վաճառականութեամբ և արհեստներով, այն է թիւրքահպատակ քրիստոնեաների նկատմամբ, որոնք զինուորական և քաղաքական իշխանութիւնների թողարութեամբ մնացել են իրանց մըշտական բնակավայրերում և որոնց իշխանութիւնները չեն արգելել պարագիւր վաճառականութեամբ և արհեստներով Ռուսաստանում: Այս մասին ֆինանսների մինիստրը հաղորդում է արքունական պալատներին ի գործադրութիւն:»

— վեհ. կաթողիկոսը մարտ 14/27-ին գրութեամբ մը դիմելով կողմասի փոխարքայ կոմս Վորոնցով Դաշկովին, խնդրեր է միջնորդել որ ռուս կառավարութիւնը 5 միլիոն ռուբլի յատկացնէ 60.000 փախըստական հայերին, անոնց քայքայուած տնտեսական վիճակը վերականգնելու և նոր ցանք ընելու համար:

— Թիֆլիսի օգոստոսի 1-ի մէջ կարգանք:

Փախստականների քայքայուած անտեսութիւնների վերականգմանը նպաստող կոմիտէի լիազօր մասնագէտ Ս. Թադէոսեանը իր գիրքից կոմիտէի նախագահ Ս. Սահակեանի անունով ուղարկել է հետեւեալ հեռագիրը. «Փախստականների վերագարձը շարունակուած է: Անհրաժեշտ է անյետաձգելի օգնութիւն փոխադրեցէք 10.000 ըրբ. ընկաններ և գործիքներ գնելու համար: Գնում եմ Ալաշկերտ զեկավարելու զիգաստնտեսական օգնութիւն հասցընելու գործը: Դրութեան մասին կը հաղորդեմ:»

Նոյն կոմիտէին իր հրահանգիւ Ս. Տիրատուրեանից ստացել է հետեւեալ հեռագիրը. «Սկսուած են Արծափի, Կորունի և Մուսունի գաշտային աշխատանքները: Գնում եմ Գիւտտին:»

— Թիֆլիսի Ազգային Կրթութեան Կոմիտէին ստացել է հետեւեալ հեռագիրը, որ տրուած է ապրիլի 8/21-ին:

«Այսօր առաւօտեան Գիւտտին հասան 23 տղամարդ, որոնք ազատուել են Արճեչից և Սակունից. նրանք պատմում են, որ տեղական հայերը բարձր իշխանութիւնների կարգադրութեամբ օստիկանութեան կողմից ենթարկուել են շարքերի ու հրացանադարձութեան: Իրեքները յայտնել են նրանց, որ թիւրքերը և հայերի միջև տեղի են ունեցել ընդհարումներ: Չանուծ հայերի կոտորած է: Կախած է Արամիայան: Անհրաժեշտ է որ առաջ հազար մանկ լիլայէթից սպասելիք մեծ քանակութեամբ գաղթականների ապրուստի և օգնութեան մասին:»

3.000 ՀԱՅՆԵՐԻ Կ.ՊՈԼՍԷՆ ՍՔՍՈՐԸ

Սարսնէլի կողմէն եկած լուրերը, թէ պաշտօնապէս չեն յայտարարուիլ եղած կարգադրութիւնները մանրամասնօրէն, այնուամենայնիւ ցոյց կուտան որ գաշտակից զօրքերը հետզհետէ կը յառաջանան Կալիպոլի թերակղզին մէջ, մեծ կորուստներ պատճառելով թիւրքերին: Չառագիւ և Քիլիս Պահրի ամրոցները բոլորովին լուսթեան ենթարկուել են մայիս

Հայեր հակակառավարական ժողով մ'ունեցեր են Սապաւ լրագրի տնօրէնի տան մէջ: Ոստիկանութիւնը տունը պաշարեց, դաւադիրները ձերբակալեց և թուղթերը գրաւեց: Հետեւեալ օր, ուրիշ նշանաւոր Հայերի տուններին մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարեց օստիկանութիւնը: Ուրիշ աղբիւրէ առնուած տեղեկութիւնների նայելով, 3.000 Հայեր Կ.պոլսէն արտաքսուած և շրջուած են Անատոլիոյ ներսերը:

ԱՊՍՏԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 9-ին Պետրոգրադէն կը հեռագրեն. «Ճուլֆաէն կը տեղեկացնեն որ վան վիլայէթի հայ ապրտամբները ամրափակուած են քաղաքի հայ թաղամասին մէջ:

Ճեմալ փաշայի զօրքերը քիւրտ հրոսակներով զօրացած կը ուժգն կոծեն վանը: Վանի չլիակալքի բոլոր քրիստոնեայ գիւղերը քանդուած են:»

ԹԻԻՐԵԱՒԱՆ ԳԱՋԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիւրքերը Ատրպատական արշաւած առնել անդէն Ատրի գիւղացիներին վրայ այնպիսի սոսկալի անգթութիւններ գործած են որ մարդ լսած ատեն ամբողջ մարմինը կը փաթաղուի: Յիշեց ալտուղ շատերէն մէկը:

Երբ թիւրք զօրքեր և հրոսակներ Ուրմիա ասորաբնակ գիւղերը քարուքանդ ըրած և քրիստոնեայները կոտորած միջոցին՝ անգէն ժողովուրդը սարսափաւոր կը փախչէր դէպի Կովկաս, այդ գաղաններ Բեաֆի գիւղին մէջ մնացած 75-ի շափ աղքատ և ծեր Ատրիները շարաշար տանջուել յետոյ՝ անոնց փոքրիկ մանկները կը սպաննեն, կը լեցնեն թոնիրները, կը խորովեն և պատառաքանքով դուրս քաշելով կը ստիպեն ծնողներին ուտել իրենց դաւակների խորոված միսը:

Ամբողջ այն ժամանակաշրջանը որ մինչև ռուս զօրքերի հասնելը Պարսկաստանի այդ ասորաբնակ գիւղերին տիրապետած մնացեր են թիւրք զօրքերն ու հրոսակները, ժողովուրդը բոլորովին կողոպտելով մերկացուցել, ծեծի և զանազան տանջանքների ենթարկել, կենեմ ու աղիկները բռնաբարել և փախչելով հեռանալէ առաջ անգթաբար կոտորել են խաղաղ ու հանդարտաբնակ անդէն Ատրի ժողովրդի մեծ մասը:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՆ ՓԱՐԻՋ ԵԿԱՄ

Վան. Պօղոս Նուպար փաշան Եգիպտոսէն Մարտիլ եկաւ անցած շաբաթ օր անգլիական «Մարլ»-ու շոգենաւով և նոյն օր երեկոյեան շոգեկառքի գնացքով մեկնեցաւ փարիզ, իրեն կողեկցէր Տ. վահան Մալէգեան, որմէ մեր ստացած անգլիկութիւնների համեմատ իջմիածնէն վեհ. կաթողիկոսը հեռագրով հրահանգ զրկած է Պօղոս փաշային իբրեւ իր ներկայացուցիչը փարիզ երթալ և վերսկսիլ իր դիմումներ ու գործողութիւններ հայկական դատի պաշտպանութեան համար: Նորին վանուութիւնը պելի մայրամաս հրահանգներ պիտի ունենայ երբ փարիզ հասնի:

Ներով ստացայ այնտեղ վեհ. կաթողիկոսի շրկած նոր կոնգալը. առ այժմ կերելի թէ իրեն խորհրդակից պիտի ունենայ նախորդ պատուիրակութեան անդամները:

ՍՈՎ. Կ.ՊՈԼՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29-ին հաղորդած են Տէտեղաճէն:

Կ.պոլսի մէջ ուտելիքները չափազանց գինների հասած են, ահագին քաղմութեամբ զինւորներ հոն բերւած լինելուն պատճառով որոնք կը պառնեն ժողովրդին համար պէտք եղած ուտելիքները: Դաշնակիցների օգային նաւատորմին կողմէ ուժգն ծախսել վախճալով, զինւորները բնակեցուցած են մասնաւոր մեծ տունների մէջ, դպրոցները, ակումբի տնկերը, Յրանական Միութեան օրահները հիւրընկալած են աւելի քան 500-ական զինւոր, Չինւորական իշխանութիւնների կողմէն գրաւման տակ առնուած են ուտելիքները, նոյն իսկ մասնաւոր անհատների տուններին մէջ, Բարեկեցիկ ընտանիքները, ուրոնք իրադարձութիւնները նախատեսելով պաշար միմեծ էին, բռնի ուժով իրենց ձեռքէն առնուիլը տեսան: Այլ սակայն աւելի խորամանկները ժամանակին պաշարները թաղած են ստորերկրեայ տեղեր, իրենց տունների շտեմարաններին մէջ և անկէկը հանեն իրենց պէտք եղած միջոցին:

Շողեկաւքերը մեծ մասով զինւորների փոխադրութեամբ զրաւած լինելով, Կ.պոլսեցիների գլխաւոր անունը եղող միսի և հացի գինները եռապատկու եցան, Սնատուրէն պէտք եղածին չափ փոխադրուիլ չկրնալուն պատճառով, կարագը և ձէթը դժուար է ձեռք անցունել և դանուածն ալ այնքան գէշ տեսակէն է որ լուսի վարժուածները ստիպուած են հրաժարիլ ատոնցմէ: Պանիրը բազդատապէս առատ է, Պուլկարիան կաշտանաւորապէս դալուն շնորհով:

Այբօղ լըլայ, բանակի պէտքերին համար դրաւուած է ամբողջապէս: Բարիւշի գինը քառապատկուած է, սովորական ժամանակի մէջ երկիրը ռուսական քարիւղ սպառելուն համար: Աժախը անգտանելի է, խոհանարանները կը գործածուին քարիւղ և փայտ: Բոլոր ուտեստները, ինչպէս բրինձը, դժմաճը (macaroni), չոր ընդեղէնները՝ փոքրիկ քանակների համար անմատչելի կների հասած են: Գալով դեղագործական արտադրութիւններին, զօրարանակի համար գործածուող բոլոր նիւթերը, ինչպէս բամպակ, խոտ, հականերկաններ ևայլն, կը պակսին բոլորովին:

Ժողովուրդը, որի փորը անօթի է, ականջ չունի լսելու կառավարութեան խրախուսանքները և կը դատէ քաղաքական կացութիւնը իր անձնական կացութեան համեմատ: Խուլ դայրոյթ մը կեռայ ընկերութեան

բոլոր դասակարգերին մէջ և կըսպառնայ պայթիլ ամէն վայրկեան նոյնքան աւելի ուժով որքան անխեղդուած է երկար ժամանակէ ի վեր Երիտասարդ-Թիւրքերի և Գերմանների գործադրած ամէնախիստ միջոցներով:»

ՎՈՍՓՈՐԻ ՌԱԲԱԿՈՐՈՒՄԸ

Կ.պոլսէն մայիս 10-ին հեռագրուած է Միլանի «Գոսիէրէ տելլա Սէրա» լրագրին:

Դաշնակիցներին զեմ կոխներին մէջ վիրաւորուած խիստ քաղմութիւ թիւրք զօրքեր կը բերուին Կ.պոլսի ամէն օր: Առոնց մէջ կը գտնուին զերմանացի սպայներ:

Թիւրքական նաւատորմը որ Դաւիթի ամրոցներին գործակցելու համար յառաջացած էր միջեւ Նոփորի բերանը, ստիպւեցաւ յետ քաշուիլ երբ տեսաւ թէ ռուս նաւերի ուժակոծութիւնը վտանգի կենթարկէր զինք: «Կէօպէն» յաճանաք Ռուսների կրակէն վնասուելով պարտաւորուեցաւ նաւարտն երթալ, նորէն շինել տալու համար իր վտանգուած մասերը:

Ռուսների ուժակոծութիւնը Դաւիթի մէջ շատ ծանր վնասներ պատճառեց զերմանեթիւրք զիրքերին: Ամենանոր դրութեամբ շինուած ամրոց մը բոլորովին քարուքանդ եղաւ: Թիւրքական փոխադրանու մը և թնդանթակիր նաւ մը ընկղմուեցան: Ռուսների ուժերը երկու տեղ հրթիռներ պատճառեցին որոնց մէկը սարսափեցաւ միջեւ Պէյքօղ ստիական ափին վրայ և միւսը միջեւ Ենի Մահալլէ եւրոպական ափին վրայ:

Եւրոպական ծովեղբայր ամէնէն աւելի վտանգի ենթարկուած գիւղերի ժողովուրդը սարսափաւոր փախաւ դէպի մայրաքաղաքը բայց օստիկանութիւնը չթողուց և վտանգ անկէ:

Կրկնուեան ժամը 9-ին բոլոր ճրագները պէտք է մարին Կ.պոլսի մէջ: Ռուսների թնդանթաձգութեան անդադար տղմուղը որոշ կիրաւով կը լսուի: Օսմանեան սպայակոյտը տեղաւորուած է Այ Ստէֆանոսի մէջ: Շատ քաղմութիւ զօրքեր համախրմուած կան Այ Ստէֆանոսի և Չաթալճաի միջև: Սուլթանը, արքունիքը և կառավարութիւնը մայրաքաղաքը պիտի թողուն հեռանան անմիջապէս երբ առաջին նշանը տրուի:

Կ.պոլսի գեւա մէկ ամսի համար ածուխ ունի: Այնուհետեւ հանրային սպասարկութիւնները պիտի դանդաղին, գլխաւորապէս երկաթուղիների երթևեկը և նաւարկութիւնը: Անատոլիոյ հեռ հաղորդակցութիւնները — ուրկէ կը բերուին Կ.պոլսի ուտելիքի վերաբերեալ բաները — այն տան շատ ծանր կերպով պիտի գոյարանան:

Հայերի ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Թիւրք լրագրիները խուսառնակ վրդովումը հանդարտեցնելու համար կը ջանան համոզել թէ համաձայնութիւն մը գոյացած է խաւիսի և Աւստրիաի միջև:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՋ

Տարտանէլի կողմէն եկած լուրերը, թէ պաշտօնապէս չեն յայտարարուիլ եղած կարգադրութիւնները մանրամասնօրէն, այնուամենայնիւ ցոյց կուտան որ գաշտակից զօրքերը հետզհետէ կը յառաջանան Կալիպոլի թերակղզին մէջ, մեծ կորուստներ պատճառելով թիւրքերին: Չառագիւ և Քիլիս Պահրի ամրոցները բոլորովին լուսթեան ենթարկուել են մայիս

7ին Գալսեակցիները մարտանաւերը մա-
յիս 10ին ամբարկոծեցին Նաղարաի արե-
ւելեան ամրոցը:

Արեւելք արշաւող զօրաբանակի ընդհ.
հրամանատար զօրավար տ'Ամատ Զրանա
պիտի կանչուի ուր իրեն պիտի յանձնուի
ուրիշ պաշտօն մը և Արեւելքի մէջ իր յա-
ջորդը պիտի լինի զօրավար Կուրս որ զօ-
րավար տ'Ամատին պէս Սարգիսի մէջ ինչ-
պէս և այլ տեղեր նշանաւոր հանդիսացած
է իր քաջութիւններով և ռազմադիտու-
թեամբ:

« ԼՈՒՍԻԴԱՆԻԱ » Ի ԸՆԿՂՄԻԼԸ

Անգլիական Քիւնարտ ընկերութեան
« Լուսիդանիա » մեծ շոգենաւը որ բազմա-
թիւ ճանրորդներով նիւ Եւրոպէն մեկնած
էր Լիւբերքու գալու համար, մայիս 7ին
Իրանաւոր բացերը զորփիլահար եղաւ
գերմանական ընդծովեայ շոգենաւէ մը:
1.502 ճանրորդներ և Նաւաստիներ ընկը-
մուկցան շոգենաւին հետ. հազիւ ազատ-
ւեցան 760ի շափ անձեր: Ծովամոյն եղած
ներքէն շատեր Ամերիկացի են: Գերմա-
նիական զատ ընդհանուր աշխարհի մէջ և
մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, մեծ ցաւ
և զայրոյթ պատճառած է անմեղ և ան-
պաշտպան ճանրորդների վրայ, որոնցմէ
շատերը կիներ և փոքրիկ տղայներ, ան-
խղճօրէն կատարուած այս բարբարոսական
վրէժխնդրութիւնը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

Պոստոմ. Ա. Զ. Գ. — Երկար ժա-
մանակէ ի վեր ձեր թերթը չենք
ստանար, թէև ուրիշ աղբիւրներէ
կը տեղեկանանք որ կը շարունակուի
հրատարակութիւնը: Հետեւապէս մենք
ալ կը դադրեցնենք Արմենիայի փո-
խանակութիւնը այս թուէն յետոյ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Ընտիր Հայկազուն' ք պատկերազարդ. Գ.
տպար. 2 ֆ. և 50 անդիմ. (3 ֆր.)

Պող և Վերդիկ (Սիրազեղ սրտաշարժ
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է գրեթէ ամէն լեզուի, ինչպէս
և հայերէնի թէ՛ գրաբար և թէ՛ աշխար-
հաբար և զանազան անձերէ: Մեղ մօտ ծախու-
զանուածը Աստուածատուրեան Մանուկ
պէյի աշխարհաբար թարգմանածի Գ. տը-
պագրութիւնն է, պատկերներով զարդար-
ւած 1 ֆր. և 20 անգմ. (1,40):

Եզովրոս (Յոյն երեւելի տառակախօսին
կենսագրութիւնը և իր 300է անցի իմաս-
տալի, գրասցանակ և կրթող տառակները կը
պարունակէ: Ամէն մէկ տառակի վրայ անոր
բարոյական իմաստը գրուած է թէ՛ գրա-
բար և թէ՛ աշխարհաբար երկու տող ստա-
նաւորով, տառակին տակն ալ աշխարհաբար
գրուած խրատական բացատրութիւն մը և
գրաբար 8 տող ստանաւոր: Առանկները բա-
ցատրող բազմաթիւ պատկերներով զար-
դարուած է: Կը բաղկանայ 540 երեսներէ,
բաց ի պատկերներին յատկացուած երես-
ներէն: Գ. տպար. 2 ֆր. և 30 անգմ. (2,60):

ՏՆՕՐԷՆ.—ԻՄՔԱԳԻՒ՝

ՓՈՐՔԱՅԻՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐԾԷՂ

Հայերէն Ցպարան Մ. Փոքրուպեանի

Le Gérant: François CARRIERE.

Marseille. — Imprimerie du Midi

ԱՆՆԱԻՐԱԹԱՅ ՀԱՆԴԵՍ--ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՅՑ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

(AU PROFIT DES VOLONTAIRES ARMÉNIENS DU CAUCASE)

Սարգուած Մարտիկի Հայ Թատերասիրաց Խումբի կողմէն

Հովանաւորութեամբ Մարտիկի և Կովկասի Հայ Կամաւորներուն Նպաստող Կոմիտէ Ի

Տեղի պիտի ունենայ 1915-էջիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ, Սալոն Մասիլիա, Արսէնալ փողոց, թիւ 1
(Salons Massilia, rue de l'Arsenal, N. 1)

Բացում Սալոնի
Ժամը 2ին

Բացում Նախագահէ
Դաշնակ
Արտասանութիւն մը (Գամառ-Քաթիպէն)
Բանախօսութիւն

Ա. ՄԱՍ

Գ. Յ. Սահաթեան
Օր. C. Laugier
X
Գ. Մ. Փոքրուպեան

Սկիզբ հանդէսի
Ժամը 3ին 3ին

Բ. ՄԱՍ

Ա. Շիտանեանի

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Թատերախաղ Յեղափոխական կեանքի

Երեք արարով

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Անդրանիկ
Վահան
Դրբօ
Սօնա
Ռէս Մէլօ
Առաջնորդ
Հայ մը
Հիւանդապահ

Գ. Ա. Աթանասեան
Գ. Գ. Զամարեան
Գ. Գ. Քիլիբեան
Օր. Հ. Փոքրուպեան
Գ. Ե. Թորոսեան
Գ. Ե. Գաղթապեան
Գ. Ենովք
Գ. Գ. Դեմոքեան

Ա. Քիւրա
Բ. Քիւրա
Պահակ
Ա. պահակ
Բ. պահակ
Տօնիկ աղա
Պառաւ
Ծեր

Գ. Մ. Գոտուրեան
Գ. Վահրամ
Գ. Մ. Տօլարեան
Գ. Մէլքոն
Գ. Գեորգիս
Գ. Երուանդ
X
Գ. Գասպար

Հայդուկային Խումբ և այլն:

ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԵՅ

Խիստ ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն, մէկ արարով

ԱՆՁԻՆՔ

Արման (Գօնթ)
Գարուին (Գօնթեա)
Ֆրէտէրիք (սպասաւոր)
Էդիէն (լրագրական)

Գ. Էդպէկեան
Օր. Է. Իւթիւեան
Գ. Լեոն Զպուքեան
Գ. Երուանդ Թորոսեան

Ծանօթութիւն. — Տոմակները կը ծախուին ձեռքէ, Գ. Յ. Պաթեանի վաճառատունը (Rue de
la Guirlande, N. 22) և Ներկայացման օրը Սալոնի կիջէն:

Տեղերու գիներն են — Ա. կարգ 3 ֆր., Բ. կարգ 2 ֆր., Գ. կարգ 1 ֆր.: Հանդէսներկա.
յացումը կարելի եղածին չափ փայլուն անցնելու համար ոչ մի չանք չէ խնայուած:

Տիգրան Զեօկիւրեան. ՎԱՆԻՔԻ (Վար-
դապետի մը օրագիրը): Տպար. Օ. Ար-
զուման Գին 10 դրու: (2 1/2 ֆր.): Ստա-
նալու համար գիմել Մարտիկ Արմենիայի
Խմբագրութեան

(Տ. Զեօկիւրեան այս գրքով ոչ միայն
երկրաստոր կուսակցութիւն մը իր ձեռագիր
պատկերը կը ներկայացունէ, այլ և հան-
գեղարուեստի վերաբերեալ և այլ հետա-
զօրցաւարժ նիւթեր կը շոշափուին: Հե-

ղինակը լաւ գնեած և ուսումնասիրած է
բնութեան գեղեցկութիւնները, բնական
տեսարանների կենդանի գոյներով նկա-
րագրութիւնները տեղ տեղ վերին աստի-
ճանի հիմնային են որ գրագէտին հետազո-
տող մտքի ու երեւակայութեան բարձրու-
թիւնը ցոյց կուտան: Գրելու ոճն ալ լաւ
է, ընտիր Հայերէնով և կարճ ու ամփոփ
նախադասութիւններով

Խորհուրդ կուտանք մեր ընթերցողներին

կարգաւ այս գիրքը որ գրագիտական ճա-
շակ ունեցողներին գրական վայելք մը ըմ-
բոյնել տալէ զատ՝ ամէն ընթերցողներին
ալ որոնալու նիւթեր կուտայ ինչ ինչ խըն-
դիրների վրայ):

SETH. J. M. MESOVP History o
the Armenians in India (from the
earliest times of the present day).
5 fr. (5. 50)